

Hvem skal bestemme? – Lærervejledning

Indhold

Overblik.....	2
Videncenterets øvrige læremidler til 2015-jubilæet	2
Særlige didaktiske elementer	3
Før du læser	3
Til overvejelse	3
Spørgsmål til kilderne	4
Kapitel 8 - et anderledes kapitel	4
Forslag til forløb	5
Om bearbejdningen af kilderne	6
Oversigt over de anvendte skriftlige kilder	6

Overblik

Hvem skal bestemme? - om grundlov og demokrati før, nu og i fremtiden er temabog, der sætter fokus på, hvordan det danske demokrati er blevet til, og hvordan det har udviklet sig. Bogen er en del af en større pakke af læremidler, som Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling udgiver i anledning af 100 års jubilæet for den grundlov, der gav kvinder og tjenestefolk valgret. Den primære målgruppe er elever i grundskolens 8.-9. klasse, og kan med fordel anvendes i et tværfagligt forløb mellem historie og samfundsfag.

Bogen lægger vægt på, at eleverne opnår en større forståelse for det demokrati, som de selv er en del af, og tager derfor i sit første kapitel et nutidigt udgangspunkt, hvor centrale opfattelser af demokrati behandles med tilknytning til elevernes egen livsverden.

Da udviklingen af det danske demokrati er inspireret af udefrakommende tanker, følger to kapitler om henholdsvis demokratiets fødsel i det antikke Grækenland og om, hvordan tanker om folkestyre og borgerinddragelse igen fik betydning i Oplysningstiden.

I bogens hoveddel fra kapitel 4-10 rettes fokus mod det fremvæksten af det danske demokrati og mod de forskelligartede udfordringer, demokratiet har stået overfor fra midten af 1800-tallet og frem til i dag. 1915-grundloven må siges at være det reelle demokratiske gennembrud, hvor kvinder og tjenestefolk fik valgret. Derfor lægger fremstillingen særlig vægt på indholdet af denne grundlov og på at diskutere, hvorfor den kom til at se ud, som den gjorde. Udviklingen forud for 1915 behandles dog også udførligt gennem kapitler om revolutionen i 1848-49, forfatningskampen og kvindernes kamp for valgret, ligesom den nazistiske og fascistiske udfordring i 1930'erne og 1940'erne og demokratiets tilstand i dag undersøges.

Et gennemgående sigte med alle bogens kapitler er at få eleverne til at reflektere over de fortidige begivenheder og tankemønstres relevans i nutiden. Bogens afsluttende kapitel samler op på en række af disse tråde og udfordrer eleverne til at bruge deres viden til at tage stilling til, hvor det danske demokrati skal bevæge sig hen i fremtiden.

Som det også vil fremgå nedenfor, er folkeskolens forenklede Fælles Mål for faget *Historie* tænkt ind i såvel bogens tekst som i de opgaver, der knytter sig hertil. Der arbejdes således både med kronologi og sammenhængsforståelse, kildearbejde og historiebrug i bogens kapitler. Indholdsmæssigt forholder bogen sig desuden til kanonpunkterne: "Stormen på Bastillen" (kap. 3), "Grundloven 1849" (kap. 4), "Systemskiftet 1901" (kap. 5), "Kvindes valgret" (kap. 6) og "Kanslergadeforliget" (kap. 9).

Videncenterets øvrige læremidler til 2015-jubilæet

Ud over bogen indeholder Videncenterets undervisningspakke i forbindelse med 100-året for 1915-grundloven følgende elementer, der kan være med til at aktivere eleverne og få dem til at forholde sig reflekteret til, hvordan betydningsfulde nutidige institutioner som Grundloven er et resultat af menneskelige valg:

- To digitale **grundlovsgeneratorer**, hvor eleverne skal tage stilling til konkrete cases, og hvor generatoren skaber elevens personlige grundlov på baggrund af elevens valg. I den ene grundlovsgenerator tages udgangspunktet i nutiden eller i nær fremtid. I arbejdet med den forholder eleverne sig til grundlæggende samfundsmæssige problemstillinger som

monarkiet, EU, ytringsfrihed og valgretsaldere - og de har i den forbindelse muligheden for at få råd fra ungdomspolitikere.

I den anden grundlovsgenerator skal eleverne forestille sig, at de befinder sig i 1915, og forholde sig til casene med udgangspunkt i en af datidens samfundsklasser: godsejere, gårdmænd, landarbejdere og arbejdere. 1915-grundloven lægger således op til at arbejde med elevernes evne til at leve sig ind i historien og se en sag fra andre vinkler end deres egen nutidige.

- Et **rollespil**, hvor eleverne skal agere politikere, der forhandler om 1915-grundloven. Rollespillet sætter fokus på spørgsmålet om, hvorvidt de såkaldte 5 F'er (fruentimmere, folkehold, fattige, forbrydere, fjolser) skal have valget, og eleverne bliver tildelt rollen som en historisk politiker, hvis holdninger og værdier de skal repræsentere. Spillet giver således gode muligheder for at arbejde med historiske scenarier.

Derudover vil der blive udviklet **interaktive opgaver** til bogens enkelte kapitler, som kan bruges af lærer og elev til at tjekke, om eleven har styr på nogle af de grundlæggende dele af det læste. Opgaverne vil - som det øvrige materiale - kunne tilgås gennem Videncentrets hjemmeside

<http://historieogkulturarv.ucl.dk/>

Særlige didaktiske elementer

Hvem skal bestemme? indeholder forskellige gennemgående elementer, som det vil være godt at kende til ved tilrettelæggelse af undervisningsforløb, hvor bogen anvendes som det gennemgående læremiddel.

Før du læser

Bogen er opbygget, så den understøtter elevernes sproglige udvikling, som der lægges op til i forenklede Fælles Mål. Kapitlerne indledes med en blå tekstboks med forklaring af væsentlige begreber, som optræder i kapitlet. Som det fremgår af overskriften, er det meningen, at eleverne skal være opmærksomme på, at disse begreber er vigtige for at få den fulde mening ud af teksten. De skal altså starte med at læse "Før du læser" igennem, inden de læser videre. For nogle vil begreberne ved denne første gennemlæsning måske virke meget abstrakte og fjerne, men når de støder på dem i teksten, vil de være mere opmærksomme på dem og forhåbentlig ud fra sammenhængen bedre kunne forstå deres betydning. Hvis eleverne ikke helt kan huske, hvad begreberne dækker over, når de støder på dem, kan de gå tilbage til kapitlets start og få hjælp. På den måde skulle "Før du læser"-boksene give eleverne en hjælpende hånd i arbejdet med at gribe kernebegreberne.

Til overvejelse

Bogen lægger vægt på, at eleverne gennem forskellige elementer forholder sig aktivt reflekterende til stoffet og relatere det til deres egen livsverden. Dette gøres dels gennem de "teasers", der indleder nogle af kapitlerne (fx på s. 35 og s. 45), og dels gennem de tilbagevendende røde bokse med grublerikonet og overskriften "Til Overvejelse". Disse bokse indeholder nemlig spørgsmål, der frem for at lægge op til tjek af fakta-indlæring, snarere udfordrer eleven tanke- og holdningsmæssigt. Spørgsmålene kan bruges individuelt af den enkelte elev til at vende det læste en ekstra gang efter læsningen af et afsnit, men da mange af spørgsmålene lægger op til holdningsbaserede diskussioner eller erfaringsudveksling, vil de også være egnede til at tage op på klassen.

Spørgsmål til kilderne

I kapitlerne indgår der kilder. Til hver kilde er der åbne spørgsmål i grønne bokse, der skal træne eleverne i kildearbejde. Generelt er der fokus på, hvordan eleverne skal arbejde, og der lægges typisk ikke op til færdige svar. Nogle steder er der fokus på at skærpe elevernes evne til at iagttagelses- og refleksionsevne, andre steder benyttes der konkrete kildekritiske begreber såsom første-/andenhåndsvidner, troværdighed og ophavsmand, som forudsættes at være kendte af eleverne.

Endvidere benyttes enkelte steder andre historiefaglige begreber som brud og videreførelse (som er en omskrivning af kontinuitet), samt aktører og strukturer. Sidstnævnte begreber er forklaret i parentes, og kontinuitet er som nævnt omskrevet til videreførelse, således at det forhåbentlig er umiddelbart til at forstå i sammenhængen. Skulle eleverne alligevel have svært ved at forstå begreberne, kan det være nødvendigt med uddybende forklaringer, fx om at "brud" betyder en afgørende ændring (på relativt kort tid), og at "videreførelse/kontinuitet" betyder, at der (i det store hele) ikke sker forandringer over en længere periode.

Kapitel 8 - et anderledes kapitel

Bogens 8. kapitel *Grundlovsændringen 1915 - hvorfor?* adskiller sig fra de øvrige ved ikke at indeholde en grundlæggende historisk fremstilling. I stedet består kapitlet af tre opgaver, der strækker sig over flere sider, og som skal træne elevernes til at bearbejde historisk materiale.

Opgave 1 *Et kompromis - hvem opnåede mest?* (s. 53-56) fokuserer på at træne elevernes evne til at forklare historiske forandringer. Eleverne skal i første omgang finde frem til, hvilket af datidens fire store partier der opnåede mest under forhandlingerne om Grundloven i 1915. Opgaven forudsætter, at eleverne allerede har arbejdet med kapitel 7 og derfor kender til indholdet af den endelige grundlov. På s. 54-55 kan eleverne læse om partiernes mærkesager, og disse oplysninger skal eleverne så bruge til - for hvert enkelt parti - at overveje, hvilke af deres ønsker de fik opfyldt i forhandlingerne. Første del af opgaven slutter af med, at eleverne skal nå frem til et svar på hovedspørgsmålet.

Anden del af opgaven er lidt mere udfordrende og går ud på at forklare, hvor det var netop det parti (nemlig Venstre), der fik mest igennem. Til besvarelsen får eleverne to ledetråde (med tilknyttede spørgsmål), nemlig en kort tekst om, hvordan kompromiser skabes, og tabeller med mandatfordelingen i Folketinget og Landstinget. Eleverne skal gerne på baggrund af tabellerne nå frem til, at de mest grundlovsreform-ivrige partier, Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre, kun kunne opnå flertal i begge kamre, hvis de havde Venstre med, og at de derfor måtte tilpasse sig Venstres standpunkter for at få en ny grundlov vedtaget.

Opgave 2 (s. 57-59) handler om historiebrug og undersøger, hvordan partierne opfattede den nye grundlov. For eleverne handler det om at analysere kilderne og på den måde fremdrage pointer på egen hånd. Gennem spørgsmålene til kilderne skal eleverne gerne blive hjulpet til at se forskellen på, hvordan de forskellige partier italesætter historiens gang og forholdet mellem fortid, nutid og fremtid. Arbejdet skulle gerne lede til, at eleverne får øjnene op for, at synet på historien er klart farvet af partiernes politiske erfaringer og ståsted. For Højre er Grundloven i 1915 et stort uundgåeligt nederlag. For Det Radikale Venstre er forfatningskampen i centrum, og 1915-grundloven fremstilles som en tilbagevenden til den oprindelige grundlovs liberale principper om valgret til alle. Mens der i Socialdemokratiets fremstilling lægges vægt på den nye grundlov som et afgørende brud og i højere grad rettes blikket frem

mod folkets (og partiets) fremtid. Bemærk, at det her muligvis kan være en god idé at gøre ekstra ud af fagbegreberne *brud* og *videreførelse* (kontinuitet), hvis eleverne ikke allerede er introduceret til dem i undervisningen (jf. ovenfor).

Opgave 3 (s. 59-60) er ligeledes fokuseret på, hvordan historien kan fortælles på forskellige måder. Her skal eleverne gerne spotte forskellene på de to forklaringer: at Ekstra Bladets fremstilling på den ene side – gennem en aktør-forklaring – lægger op til, at kvindeforeningerne var hoveddrivkraften bag, at kvinderne fik valget i 1915. Mens Ebbe Kühle på den anden side mener, at det i høj grad var ændrede samfundsstrukturer – og de politiske partiers arbejde – der var hovedårsagerne.

Afdækningen af forskellene i de to forklaringer kan – som der lægges op til i det afsluttende spørgsmål – bruges til en refleksion over, hvilken betydning det har for os i dag, om historien fortælles på den ene eller den anden måde. Her kan man komme ind på, om store politiske beslutninger som denne udelukkende er op til politikerne, eller om almindelige mennesker også kan være med til at præge historiens gang - og i så fald i hvilken grad.

Forslag til forløb

Hvem skal bestemme? kan anvendes på mange forskellige måder - her er et bud på et korterevarende forløb, der strækker sig over ca. 6 lektioner à 45 minutter, og som vil være oplagt i forbindelse med jubilæumsåret for 1915-grundloven.

Forløbet kunne opbygges på følgende måde:

Lektion	Fokus	Forslag til læringsmål	Aktivitet
1	Demokrati i elevernes hverdag Demokrati som begreb	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> • gøre rede for forskellige opfattelser af demokrati • læse og sprogligt nuanceret forholde sig til Hal Kochs opfattelse af demokrati 	Læsning og bearbejdning af <i>Hvem skal bestemme?</i> kapitel 1 (s. 5-8)
2	Grundloven 1915 Valgsystemer	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> • beskrive de vigtigste nyskabelser i 1915-grundloven • redegøre for baggrunden for forandringerne 	Læsning og bearbejdning af <i>Hvem skal bestemme?</i> , kapitel 7 (s. 45-51)
3	Hvorfor kom 1915-grundloven til at se ud som den gjorde?	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> • fortælle om partiernes synspunkter i forbindelse med forhandlingerne om 1915-grundloven • forklare historiske forandringer • leve sig ind i historien (historisk empati) og se en sag fra andre vinkler end deres egen nutidige • gøre rede for historiske personers og begivenheders betydning for den historiske udvikling 	Elevarbejde med <i>Hvem skal bestemme?</i> kapitel 8 opgave 1 (s. 53-56) - om planlægning: se ovenfor. 1915-grundlovsgenerator - individuel gennemførelse og bearbejdning i grupper - om planlægning: se selvstændig lærervejledning til 1915-grundlovsgenerator

4	Opfattelser af 1915-grundloven	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> med 1915 grundloven som eksempel analysere konstruktion og brug af historiske fortællinger med samtids- og fremtidsrettet sigte. 	Fortsættelse af arbejde med grundlovsgenerator. Elevarbejde med <i>Hvem skal bestemme?</i> kapitel 8 opgave 2 og 3.
5	Grundloven i dag og i fremtiden	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> begrunde sin egen mening om fundamentale samfundsmæssige spørgsmål 	Læsning og bearbejdning af <i>Hvem skal bestemme?</i> kapitel 11, s. 75-77. Nutids-grundlovsgenerator - individuel gennemførelse og bearbejdning i grupper - om planlægning: se selvstændig lærervejledning til Nutidsgenerator
6	Grundlovstalen	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> konstruere historiske fortællinger med samtids- og fremtidsrettet sigte 	Elever skriver individuelt deres egen grundlov (ud fra oplægget i <i>Hvem skal bestemme?</i> kapitel 11, s. 78) og øver sig i at fremføre den. Fremførelse for andre elever/lærer på klassen eller i grupper.

Om bearbejdningen af kilderne

Som det fremgår af bogens kolofon, er kildeteksterne i "Hvem skal bestemme?" sprogligt bearbejdede af pædagogiske hensyn. For at gøre teksterne umiddelbart læselige for elever i 7.-9. klasse har vi valgt at tilpasse dem ved at splitte lange sætningskonstruktioner op i kortere sætninger og omformulere ord og passager, som vi har vurderet, er svære for eleverne at forstå. Endvidere har vi set os nødsaget til at fjerne passager, der kan virke forstyrrende for det fagligt-metodiske arbejde, som eleverne forventes at udføre, når de besvarer bogens opgaver. I disse tilfælde er de fraværende dele markeret med "(...)" i teksten. Bearbejdningerne er naturligvis foretaget med så stor respekt for den oprindelige kilde som muligt, men samtidig med en bevidsthed om, at forenklingerne desværre ofte sker på bekostning af kildens æstetiske kvaliteter.

Herefter følger informationer om de tekster, som vi har lagt til grund for de skriftlige kildetekster i bogen. Bemærk, at oplysninger om billedkilderne fremgår af billedoversigten på s. 80 i selve bogen.

Oversigt over de anvendte skriftlige kilder

Kapitel 1: Hvad skal vi med demokrati?

Kilde 1 (Hvad er demokrati) er et uddrag fra Hal Koch: *Hvad er demokrati?*, Gyldendal 1945. Her fra udgaven fra 1981 s. 22-23.

Kapitel 2: Oldtidens Athen - demokratiets vugge

Kilde 1 (Perikles om det athenske demokrati) er baseret på Mogens Herman Hansens oversættelse af samme passage fra Perikles' Gravtale i: Mogens Herman Hansen m.fl.: *Demokrati - før og nu*, Systime 2008, s. 14.

Kapitel 3: Oplysningstiden og revolutioner

Kilde 1 (Den franske menneskerettighedserklæring 1789) er baseret på oversættelsen i Anders Bjørn: *Leve revolutionen – det revolutionære Frankrig 1789-99*, Columbus 1999, s. 95.

Kapitel 4: Enevælden afvikles

Kilde 2 (Efter norsk forbillede): Uddrag af artikel i *Fædrelandet*, 7. december 1839

Kilde 3 (Bevar enevælden): Her fra Claus Friisberg: *Det danske demokrati. Et tilfælde eller en selvfølge*, Gyldendal Uddannelse 1999, s. 20-21. Oprindeligt fra *Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne for Sjællands, Fyens og Lolland-Falsters Stifter samt for Island og Færøerne i 1840*, Brødrene Berling 1840, sp. 852-56.

Kapitel 6: Kvinders kamp for valgret

Kilde 1 (Bare man var mand!): Her fra Henning Brinckmann m.fl.: *Historie 7*, Gyldendal 2010, s. 155. Oprindeligt fra Mathilde Fibiger: *Clara Raphael - Tolv Breve*, 1851.

Kilde 2 (Derfor valgret til kvinder): *Resolution fra Nordisk Kvindesagsmøde 1988: Kvindens Valgret, Lørdag Aften den 14de Juli 1889* findes på <http://www.kvinfo.dk/kilde.php?kilde=121> (tilgået 01-04-2015).

Kilde 3 (Landstinget og kvinders valgret): Uddrag af Carl Plougs tale i Landstinget 10. februar 1888. Findes på <http://www.kvinfo.dk/kilde.php?kilde=118> (tilgået 01-04-2015).

Kapitel 8: Grundlovsændringen 1915 - hvorfor?

Tabellen over medlemmer i Folketinget er baseret på:

http://www.ft.dk/Folketinget/Oplysningen/Valg/~/_/media/Pdf_materiale/Pdf_download/Folketingets%20Oplysning/Folketingsvalgene%201913-1953.pdf.ashx (tilgået 01-04-2015)

Tabellen over fordelingen af landstingsmedlemmer er baseret på:

<http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/13164/off.pdf> (tilgået 01-04-2015)

Kilde 1 (Højres reaktion) er fra Berlingske Tidende 5. juni 1915 - her hentet fra Anette Warring: *Historie, magt og identitet - grundlovsfejring gennem 150 år*, Aarhus Universitetsforlag 2004, s. 91.

Kilde 2 (Det Radikale Venstre): Uddraget af Zahles tale i Fælledparken, der ligger til grund for kilden, er hentet fra Anette Warring: *Historie, magt og identitet - grundlovsfejring gennem 150 år*, Aarhus Universitetsforlag 2004, s. 92

Kilde 3 (Socialdemokratiet): Uddraget fra Social-Demokraten, der ligger til grund for kilden, er hentet fra Anette Warring: *Historie, magt og identitet - grundlovsfejring gennem 150 år*, Aarhus Universitetsforlag 2004, s. 92.

Kilde 4 (Social-Demokraternes forside) er baseret på Anette Warring: *Historie, magt og identitet - grundlovsfejring gennem 150 år*, Aarhus Universitetsforlag 2004, s. 93.

Forklaring 1 (Kvinderne kæmpede sig til valgret) er en bearbejdet gengivelse af: Ekstra Bladet: "Tidsrejser - 1915: Kvinder får stemmeret", <http://ekstrabladet.dk/tidsrejser/historie/article4481114.ece> (tilgået 01-04-2015).

Forklaring 2 (Stemmeretten blev indført "fra oven") er en bearbejdet gengivelse af: Ebbe Kühle: *Danmarks historie i globalt perspektiv*, Gyldendal 2008, s. 196-197.

Kapitel 9: Demokratiet i krise?

Kilde 2 (Jyllands-Posten om Italien og Tyskland): Uddrag af leder i Jyllands-Posten, 17. maj 1933.

Kilde 3 (Danske nazister og demokratiet): Her fra Jens Aage Poulsen m.fl.: *Historie 8*, Gyldendal 2011, s. 120.

Kilde 4 (Det nye Tyskland): Uddrag af Niels Erik Wilhelmsens artikel *Det nye Tyskland* i *Studium* nr. 36, 2.12.1933.

Kapitel 10: Har demokratiet det godt?

Kilde 1 (Direkte demokrati): Uddrag af artikel på <http://www.direktedemokrati2012.dk/tryksager/direkte-demokrati-foreningen-for-mere-demokrati> (tilgået 01-04-2015).

Kapitel 11: Vores demokrati i fremtiden?

Kilde 1 (16 år og voksen) er et uddrag af Dansk Ungdoms Fællesråds pjece fra 2013: DUF Fakta - Valgrets alder på 16 år, som kan findes på: http://duf.dk/uploads/tx_templavoila/DUF_Fakta_Valgret_16_aar_01.pdf (tilgået 01-04-2015).

Kilde 2 (Valgret kræver erfaring) er sammensat af forskellige uddrag fra et interview med Henriette Kjær i BT d. 1/12 2011. Artiklen kan hentes på <http://www.bt.dk/politik/benedikte-kiaer-derfor-skal-16-aarige-ikke-have-stemmeret> (tilgået 01-04-2015).